

aztiak besteek baino urrutiago jaurti zuen gezia. Orduan gerlariak, gezi-jokoa baztertuta, aztiaren alaba izan behar zuela errea, besterik gabe, erabaki zuten.

Erreketa, arratsaldeko ilunabarrean egin behar izaten zen. Aztiak, ordea, eguzkia zeruan gerarazteko ahalmena zeukan, eta erreopari egunean geratu egin zuen eguzkia eguerdiko gal-datan. Eztabaida bizia piztu zen, baina akordiorik ez. Orduak eta orduak joan eta eguzkia beti gainean, eguerdi amaitezinezkoan. Inork amore eman ez, eta eguzkipean lehortuta eta kiskalita hil ziren herri hartako gizon, emakume, alaba birjin-ebirjin eta haur guztiak. Horrelaxe galdu zen betiko herri haren hazia.

Grebak eta grebak daude. Baina grebaren eraginez, gazteak eguna joan eta eguna etorri eskolarik gabe daudenean, herriko eguzkia geratuta dago eta biztanle guztiak kiskaltzeaz.

Gure alegoriako herria kiskaltzearen errudun bakarra, aztia izan zen, berak gerarazi zuelako eguzkia. Herrikideen gaiztakeria gordinak eraginda izan bazen ere, pertsona baten arriskutik salto egin eta herri osoaren galzorira jo —hau da, genozidioa aukeratu—, hori berak bakarrik egin zuen, berak bakarrik zeukan ahalmena erabiliz.

Eskolarik ezaren errudun, greba-eragile irakasleak dira, grebaren beraren «alaba birjina» salbatu nahian egingo badute ere. Zeren eurok, ez beste inor, baitira geldiarazten duten eguzkiaren jaun.

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

UDAKO ANTZERKIA, BAI DESASTREA!

Urtero-urtero lelo bera, lelo bero. Hemengo antzerki-taldeak kexu agertzen dira inork ez baitie taularik uzten. Kalea dute, hiriburu guztietako Aste Nagusietan, eszenatoki bakarra.

Urtero-urtero Madrildik datoz konpainiak. Aspaldiko kontua da hori. Antzinako tradizioa. Udazken, negu eta udaberri

partean, «kapitalean» zeuden lanean. Uztailean ixten ziren han, ordean, aretoak, eta aktoreek —ez beti, nahitaez, «izar handiek»— iparralderako bidea hartzen zuten.

Euskal Herriko ikusleen errezelua beti berdintsua zen. Dekoratuak ez bide ziren Madrilen erabilitakoak bezain luxuzkoak eta «errepertua», zeharo aldaturik zetorkigun. Halere, bai Donostian, bai Bilbon, Iruñean, Gasteizen eta Azpeitian oihera bera entzuten zen lau izkinetan: «Badatoz komeriantek!».

Baziren neska panpox eta ederrez beteriko «errebistak». Gidoi idatzirik ia ez zutenak. «Komikoak» esandako bizpahiru txiste, mutil guapo bat, eta...«vedette» andereñoa. Zirujia zuen egina gorputz guztian baina argi-jokoez inor ez zen jabetzen. Dantzan, jira eta bueltan zebilen ederto kantari lumazko soineko txiki eta estu batean sarturik.

Bazegoen beste teatro-mota. «Intelektualagoa» omen zen. Gai sakon eta gizarte haren garaikideak zerabiltzan. Batzuetan hitzez, tonuz eta ideia politikoez «atrebitua» zirudien inkluso.

Hirugarren eta laugarrenik; atez beteriko istorioak. Normalenean, britaniarrak ziren idazleak. Ia beti hotel batean suertatzen ziren pasadizoak. Politikaria edota negozio-gizona han biltzen zen maitalearekin baina deskuido batez, beste bikotea hasten zen amodio-jokoetan gela berean. Jeneralean, emakumea politikariaren emaztea zen eta amorantea, berriz, idazkaria. Moralitatearekiko atrebentzi horrek ez zuen arrisku handirik. Udan geunden. Fresko-fresko, libre-libre kasi. Ez ahaztu arrakasta sekulakoa izan zuen lan baten izenburua «Sé infiel y no mires con quién» zenik.

Kontua, gakoa, ateak ziren benetan. Bi ordu ematen zituzten aktoreek ez zegozkien geletan barrena, beraienak ez ziren atetan joka. Eta ikusleak, pozaren pozez eta algara bizian. Eta Iruñeako seme bat, Pedro Osinaga, Arturo Fernándezekin batera, udako errege nonnahi.

Urteak joan, urteak etorri eta Madrilgo horiek etorri bai baina ikuslegoa haiengana joan ez. Hasiera batean, pixkat aztoratu ziren, apur bat beldurtu ere bai. Era berria asmatu zuten, alabaina, gu konkistatu nahian. Jada ez lukete ekarriko Madrilen zegoeneko zende guztiak ikusiak ziren antzerki-lanak. Alderantziz, gurean estreinatuko zituzten eta gero... kapitalera.

Une batez, ilusioz beterik izan ginen. Zeharo hunkiturik. Gurean estreinatu, txo. Sinestu ezinean ibiltzen ginen.

Segituan ikasi genuen ikasi beharreko egia mingarria. Gu, «conejillo de Indias» gaixo batzuk besterik ez ginen. Txalo egiten bagenuen, agian, akaso, bazitekeen Madrilen estreinatzea. Txistuka hartuz gero, adio lanari, adio konpainiari. Arrazoi eta dotorezia osoz, joko ziztrin horretan ez ginen erori...

Halere, komikoez udan ere bazkaldu, afaldu eta kreditoa ordaintzeko ohitura, beharra eta betebeharrak txarra dute. Beraz, etortzeari ez zioten uko egin. Guk bai, ordea, joateari.

Aurten, Donostian —seguruena beste hiriburuetan ere gauza bera gertatu da baina ez naiz ausartzen esaten ez bainaiz izan— udako antzerki-denboraldia desastre hutsa izan da. Katastrofe ikaragarria. Dardaraz geratu dira etorritakoak eta ekarri dituztenak. Artistei «bokatak» erosteko ere ez zitzairen iristen takilan zegoenarekin. Aretotako jabeei, ordea, ezta argiaren kontua ordaintzeko ere...

Badirudi, ordea, gu, ikusleok garelako kulpanteak. Errudunak. Jatekorik, gisako bizitzekorik errefusatu egin diegu taula gainetan dabilzan horiei. Sentitzen dut baina nik errugabetzat jotzen dut neure burua. Baita lagun buri eta arimak ere, jakina.

Bestalde, errudun bakarra nor den badakidalakoan nago. «Bakarra» idatzi dut eta franko dira udako teatroa hil dutenak baina laburbilduz, bat da aipurik handiena, ozenena merezi duena: nagikeria, baldreskeria, trakeskeria. Izen asko eta errudun bakarra.

Inor ez da molestatu jende gaztea antzerkiratzen —mesedez, ez natzaizue udazken eta udaberri, neguan ere herri guztietan, ezagunak ditugun taldeek egiten dituzten ahalegin hondratuez ari—.

Antzinean markaturiko ildo beretik doaz oraindino konpainia guztiak. Apur bat gaurkotu dituzte gai eta egoerak baina desastrosoak dira zeharo emaitzak. Eta, desde luego, horrela ez dago gazterik konkistatzerik.

Ez ahaztu ere «krisia» denen ahotan dagoela. Edadeko jendea da gehien edo goizen beldurtzen dena. 3.600 pezeta ordaintzea senarra, emazte edo edonorekin joateko gehiegitxo da. Azken finean, inolako aldaketarik ez denez, ezaguna zaie —aur-

kezturiko lana berria izan arren— testu eta mamia. Baita aktoreen ahots kaskar horiek ere inork ez baitu intonazioaren sekretua menperatzen. «Intonazioa» deituriko zerbait dagoenik ere jakingo balute sikiera....!

Beraz, hiltorian antzerki udatiarra. Ez du hileta polit ederririk izango. Donostiako enpresari bati entzuna: «Datorren urtean, ez dut ezer ekarriko, konfidantza handikoa ez bada bederen».

Eta orain eta hemen, gure neska-mutil teatroak sartzen zaizkigu trumilka, tropelean, kexati eta protestaka. Beraiei utzi behar zaizkiela bi hilabetez ia hutsik izan diren antzoki horiek. Hemengoek izan behar dutela lehentasuna.

Igoal bai. Auskalo. Batek jakin baina ez dakit nik udako urtarorarraro, zail eta parekorik ez duen horrek eskatzen dituen arintasuna, freskotasuna, bihurrikeria emateko, sortzeko gauza diren.

Badut beraien ahalmen eta gaitasunaren berri zehatza baina barre egiteko gaitasun-falta handia ez ote duten da nire galdera. Niregatik, egin dezatela saio eta proba. Azken finean, okerragorik ezin izan eta esperantza beti itxaropen eta itxaroten.

Halere, atrebentzia osoz, aholku bat botako nieke. Ez pentsa udako antzerkiak «Ama begira zazu» mitologikoaren kopia kaskar eta erraza izan behar duenik. Bermeotik «Fascinación» izeneko lan hura aurkeztu zigutenek hala uste zuten eta bentean ezin konbentzitu eta jenio txarrez utzi gintuzten.

Beraz, hortxe, erdi irekita, abuztuan ikusi behar den teatroaren atea. Zabal-zabalik norik irekiko duen ala betirako zergatik itxiko...horra hor koska, eta momentuz, erantzunik bakoa den ituna.

KALE-ANTZERKIAK KALE NAGUSIAN KALE ETA HUTS

Edonongo jaietara doanak baki zer aurkitua. Jendea txururtean, jendea dantzian, jendea saltoka, jendea parrandan eta nonhai, noiznahi, espaloi, jardina eta plazetan, artistak. Poetak eta su-jaleak, ekilibrioetan erdipurdi dabiltzanak eta kartajokoetan sekulan galtzaile aterako ez diren horiek. Haien artean, jo eta fuego, berriro ere, goian aipaturiko neska-mutilak, gure teatro maiteak.

Oraindino batzuek ez dute kale-antzerkiaren egia aurkitu. Oraindik ere ez dakite gauza bat dela leku jakin batean aritzea, o rdu konkretuan, leku mugatuan, bestelako ikuskizunik ez duen tokian eta beste bat, arras bestelakoa, aurtengo eta datozen Aste Nagusietan pasa den eta pasako den legez, festa-giroan dabilen jendetzaren erdian murgiltzea.

Ikuskizun luze, handi, zabalek ez dute zer esanik jaietan. Ez naiz errazkerietan erori, beharraren alde ari. Bai, ordea, gauzak trinko eta sendo eman beharraren alde. Ia-ia testurik ez. Hiriak ematen dituen bitartekoak txukun eta maltzur erabili. Jendea murgandik ez espero gehiegi edo malkoetan itoko zarete. Koadrila handirik ez. Hamaika kontu, hamaika lagun, ertzain eta manifestari biltzen diren esparru horretan, ahalik eta artista eta tramankulu gutxien.

Ez, ez dut soluzio magikorik. Omenka, «akasoka» ari naiz baina gauza bat sumatu nuen udako arrats batean Alderdi Ederren: kale-antzerkia, Aste Nagusia eta Donostiako Bulebarra ez dira, hain zuzen, lagun minak.

ORAINTXE ORAINTXE NITAZ PENTSATZEN. BERANDU BERANDU,
BERANDUEGI DA

Testu hau irakurri orduko, titularrari grazia edo harrapa-tzeko, gogora ezazu arren, Aurrezki kutxek bankuetxeen kontra ateratako iragarriaren doinuaz. («Qué tarde, qué tarde se acuerdan de mí...»)

Zinema-munduan berririk ez. Bai, bai, izango dugu aukera, tenorea, parada «Parque Jurásico»n sartzeko baina, momentuz, itxita daude ateak guretzat ere.

Hala eta guztiz, bada zer kontatu. Madril eta Bartzelonako bikoizleek aurrera eraman izan dute greba luxuzkoa, kasu. Orain arte, beraiek izan dira jaun eta jabe filmeen bikoizketan. Laguntza gutxi eta mesprezu handia jaso dute Euskal Herri, Sevilla, Valencia eta Galiziako hasi berriek. Orain, hauek dexente hobetu direnean, kezkatzen hasiak dira besteak eta diru-baldintza berdinak (gutxiago kobratzen dute greban ez daudenek baina ez pentsa haien alde dihardutenik besteek) eskatzen dituzte guztientzat. Oraintxe. Ez lehenago.

Aukera handiagoa izanik, filme-banatzaileek nahi duten lekura bidaltzen dituzte filmeak eta jakina, aberatsak, beldur.

Seguruena, Madril eta Bartzelonako bikoizleek arrazoi sako-nagorik izango dute baina begirada batez, inbidia-kontua dirudi. Aspaldiko kontu jakina zen bikoizketaren mundua mafia hertsia zela. «Hau niretzat, hori zuretzat eta honentzat... ezer ez». Aldatzen ari dira gauzak eta dardaraz ditugu ahots ederreko gangstertxo horiek. Lastima. Baina bitartean, desioan genituen filme handi-mandi guztiak mugaz beste aldean ikusi behar «El último tango»ren garaian bezalatsu.

HILDAKOAK TELEBISTAN BERPIZTU NOIZKO?

Telean zer udan zehar? Ohizkoa. Telesaio-pila piszinaren ertzean. Halere, izan da besterik gure kateetan. Orain arte, futbola udazkenean hasten zen. Oraingoan, A3, Tele5, TVE eta ETBk ere aginduta, udan ekin diogu denboraldiari. Partidu faltsuez, udako txapelketa pepelerdoez bete dizkigute 625 lerro zahar horiek. Gehiegi, benetan.

Bestelakorik gara ikusiak. Tele5ko «Otra dimensión»en hilda zegoen mediku batek bizirik zegoen beste baten bitartez, jendea sendatzen omen, bide, ei zuen. Zioen legez, momentu hartan izpirituez gainezka zen «platoa». Lastima inork ere ez zuen senideak agurtu nahi izan.

Hurrengo pausoa, dudarik ez, haragiaren berpiztea kamararen aurrean. Nire kontu eremu honetan kontatzea. Adiorik ez.